

Basisondersteuning gedrag

Wat betekenen ik voor kinderen, wil ik echt het verschil maken?

“Wat een lastig kind”

“Zijn broertje was ook zo, zal wel aan de opvoeding thuis liggen”

Op leergebied houden we van alle vakken nauwkeurig bij wat de kinderen geleerd hebben en op welk niveau ze zitten. Op het gebied van gedrag gebeurt dat over het algemeen veel minder diepgaand terwijl juist daar de meeste winst valt te behalen. Immers, zit een leerling goed in zijn vel dan gaan ook zeker de leerprestaties omhoog.

<https://www.klasse.be/168756/kleuters-lossen-zelf-conflict-op-aan-herstelmuur/>

Basisondersteuning gedrag

Kader om gedragsproblemen te voorkomen

Basisondersteuning Gedrag

Scholen hebben bij de gedragsontwikkeling van leerlingen, samen met ouders, een belangrijke rol.. Veel leerkrachten geven aan dat ze er, naar hun eigen mening, onvoldoende in slagen om een positieve sfeer te creëren voor alle leerlingen.

13% van de leerlingen in het basisonderwijs maakt inmiddels gebruik van voorzieningen voor jeugdhulpverlening en de afgelopen 2 jaar is het speciaal onderwijs weer gegroeid.

Een verontrustende ontwikkeling die op z'n minst veronderstelt dat de gedragsontwikkeling van kinderen in veel gevallen niet soepel verloopt.

Reden genoeg om de Basisondersteuning in het onderwijs op orde te krijgen. Het aanbieden van een kwalitatief goede Basisondersteuning Gedrag, kan verwijzing naar onderwijszorgarrangementen en speciaal onderwijs helpen verminderen en de kwaliteit van scholen doen toenemen. Het kader kan als richtlijn bij curriculumontwikkeling en uitvoering ingezet worden,

Basisondersteuning Gedrag is bedoeld voor alle leerlingen, zodat ze zich gezond kunnen ontwikkelen en om te voorkomen dat er gedragsproblemen in de school/klas ontstaan. Het gaat over het ontwikkelen van sociaal gedrag, het bevorderen van het welzijn, het ontwikkelen van taakgedrag en om het invoegen in de culturele context van de school en de buurt.

Basisondersteuning

Met de wet op het Passend onderwijs (2014) is de opdracht aan alle scholen binnen een SWV om dezelfde basisondersteuning te bieden; bijvoorbeeld: programma's gericht op burgerschap of (het voorkomen van) gedragsproblemen. Uit onderzoek van het Nederlands Regieorgaan Onderwijsonderzoek (2018) blijkt dat scholen en SWV'en in de uitwerking van de basisondersteuning en uitvoering nogal sterk verschillen; er is geen landelijke norm. Vanuit de scholen is er een negatieve houding ten opzichte van een landelijke norm, omdat deze gevoelsmatig indruist tegen de beleidsvrijheid en autonomie. Er blijkt ook handelingsverlegenheid in de scholen te zijn als het gaat om het omgaan met gedrag en wel specifiek met gedragsproblemen. Immers, als een leraar niet weet hoe hij basisondersteuning kan bieden en er is geen werkwijze, hoe dan te handelen in de klas?

Naar een kader voor basisondersteuning gedrag

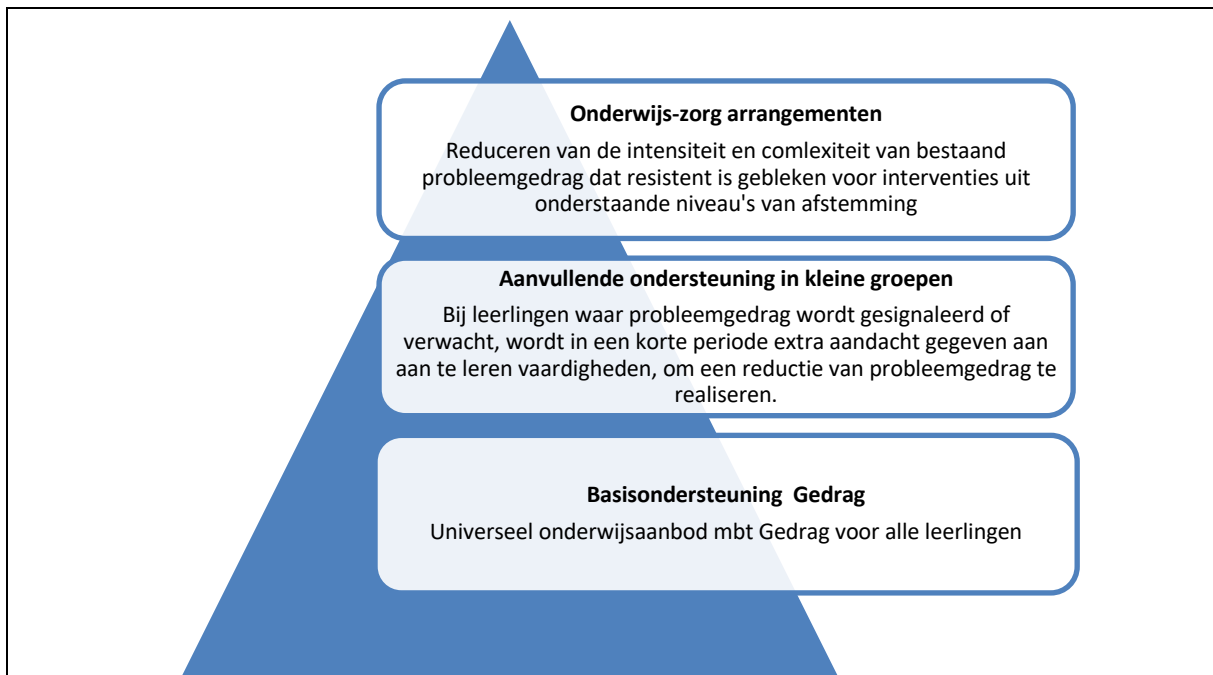
Basisondersteuning Gedrag is bedoeld voor alle leerlingen. Het is 'goed' onderwijs, want dit is de beste preventie tegen gedragsproblemen. In het algemeen zouden we kunnen stellen dat we met de Basisondersteuning Gedrag tot doel hebben dat we:

leerlingen opvoeden en onderwijzen zodat ze kennis hebben, verantwoordelijk zijn, zorgzaam zijn en zich sociaal competent voelen. Dat ze zich ontwikkelen tot een positief lid van de familie en de buurt, volwassenen worden die een bijdrage leveren aan de maatschappij.

Basisondersteuning gaat uit van een onderwijszorgcontinuüm; een brede en gelaagde structuur waarin het onderwijs op verschillende niveaus wordt uitgevoerd. Daarbij wordt er van uitgegaan dat de niveaus van instructie en preventie elkaar opvolgen. Basisondersteuning is de basisinstructie voor alle leerlingen, in het niveau daarboven valt de aanvullende instructie met strategieën en interventies voor groepen leerlingen die onvoldoende profiteren van de basisondersteuning. Op het hoogste niveau worden de basis, plus de aanvullende instructies aangeboden, aangevuld met individuele intensieve instructie.

Uitgaan van een continuüm in het curriculum betekent dat de lagen van onderwijsondersteuning relatie met elkaar hebben en dat de inhoud uit de onderwijs- en zorgarrangementen op elkaar aansluiten.

Basisondersteuning Gedrag vindt plaats in de klas, door de leraar, maar wordt ook doorgetrokken naar het onderwijsprogramma van de school en wordt afgestemd op regionale afspraken. En wat vooral belangrijk is: school, bestuur en ouders geven samen kleur aan de basisondersteuning.

Basisondersteuning Gedrag omvat het implementeren van effectief gebleken programma's (bv. Kanjertraining) en praktijken die aantoonbaar goede opbrengsten hebben voor de meerderheid van de leerlingen.

We vinden programma's effectief als ten minste 80% de leerlingen profiteert van het aanbod in de basisondersteuning of als de interventie is opgenomen in de databank Effectieve Jeugdinterventies van het NJI. (website: <https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies>)

Om doelen te realiseren, moet duidelijk zijn wat alle leerlingen aangeboden wordt en wanneer leerlingen voldoende geleerd hebben.

4 thema's in de Basisondersteuning Gedrag

Welke 'ingrediënten' zijn noodzakelijk om voor de Basisondersteuning Gedrag een evenwichtig en zo effectief mogelijk curriculum te ontwikkelen? Het hieronder gepresenteerde kader is ontstaan vanuit de onderwijspraktijk en vanuit actuele kennis op vier afzonderlijke thema's.

Figuur 1: Vier thema's in de basisondersteuning gedrag

Bovenstaande vier thema's vormen de inhoud van de Basisondersteuning Gedrag. Als deze vier thema's aangeboden worden door de leerkracht in de klas, kunnen we ervan uitgaan dat er sprake is van een evenwichtig aanbod voor de gedragsontwikkeling van alle leerlingen.

De vier thema's van het kader gaan niet over voorgeschreven methodieken, programma's of praktijken. De vier thema's vragen om een zorgvuldige analyse van een door een school of leraar gekozen methodiek. Belangrijke vraag voor analyse is: Welke thema's worden aangeboden in ons curriculum en welke nog niet? Het kader is niet voorschrijvend en er kunnen ook - beredeneerd - ontwikkelingsaspecten worden weggelaten. De keuze voor methodiek en invulling is in beperking vrij. Dat betekent dat een leraar zich laat leiden door het schoolbreed gekozen kader Basisondersteuning Gedrag van de school en dat de school zich richt tot het gekozen kader van de Basisondersteuning Gedrag van het SWV.

Voor de ontwikkeling van het curriculum Basisondersteuning Gedrag is het noodzakelijk dat er vanuit een analytische blik naar de vier thema's wordt gekeken. Het is immers van belang dat op alle deelaspecten van de Basisondersteuning Gedrag onderwijs aangeboden wordt en we willen weten wat we met ons aanbod bereiken. Met andere woorden: bieden we het goede aan en leren de leerlingen er voldoende van?

De Analyse

Hieronder worden de vier thema's uit het kader Basisondersteuning Gedrag verder beschreven, zodat er door een leraar of school een verdiepende analyse gemaakt kan worden van het reeds bestaande onderwijsaanbod.

Thema: Het bevorderen van de sociale ontwikkeling

De sociale ontwikkeling omvat het krijgen van begrip voor andere mensen/dieren en het ontwikkelen van positief gedrag en vaardigheden ten opzichte van anderen.

Welke methodes / interventies worden ingezet?	Welke aspecten worden aangeleerd? <table border="1" data-bbox="598 477 989 521"><tr><td>SV</td><td>SC</td><td>SI</td><td>*</td></tr></table>	SV	SC	SI	*	Welke indicaties hebben we over werkzaamheid? **
SV	SC	SI	*			

*

SV (sociale vaardigheden): kunnen functioneren en zich kunnen invoegen in de sociale context; besef hebben van de ander, relaties kunnen hanteren.

SC (sociale cognitie): begrip en inzicht hebben in hoe de sociale context functioneert, besef hebben van jezelf, keuzen kunnen maken,

SI (sociale interactie): in relatie treden met de ander.

**Methodegebonden toetsing, leerlingvolgsysteem, incidentregistratie, wijkgegevens.

Thema: Het bevorderen van de emotionele ontwikkeling in de school

De gevoelens van zichzelf en anderen leren begrijpen om daar goed mee om te gaan.

Welke methodes worden ingezet?	Welke aspecten worden aangeleerd? <table border="1" data-bbox="598 1485 989 1529"><tr><td>EC</td><td>WB</td><td>VK</td><td>*</td></tr></table>	EC	WB	VK	*	Hoe meten we of dit effectief was? **
EC	WB	VK	*			

*

EC (emotionele cognitie): het herkennen en erkennen van eigen en andermans gevoelens, zelfregulatie.

WB (welbevinden): de ervaring dat je een plezierig, betekenisvol en (op de ander) betrokken leven leidt.

VK (veerkracht): het vermogen tot positieve aanpassing aan of na een stressvolle gebeurtenis.

**

Analyse van gegevens van de schoolarts (bv hoofdpijn en buikpijnklachten), populatiegegevens met betrekking tot trauma-gerelateerde gebeurtenissen, armoedecijfers van de buurt.

Thema: Het aanleren van gedrag in de culturele/maatschappelijke context en de omgeving

Het aanleren van gedrag dat passend is binnen de cultuur en context van de school en haar omgeving, zodat leerlingen daarin kunnen functioneren (o.a. burgerschapsvorming).

Welke methodes worden ingezet? *	Welke aspecten worden aangeleerd? **	Hoe meten we of dit effectief was? ***

*

De cultuur van de school/ de wijk/ de ouders bepaalt welk gedrag van belang wordt geacht voor goed burgerschap. Voorbeelden hiervan: Hoe spelen we op het plein?, Hoe hangen we onze jassen op? Welke regels hebben we voor het gebruik van de schooltuin, het speeltuintje in de wijk?

**

Is er een curriculum met lessen voor het aanleren van de belangrijkste gedragingen die nodig zijn om lid van de gemeenschap/de school en de buurt te zijn?

***

Leren we de leerlingen de geschreven en ongeschreven regels van de school aan? Is er een set met lessen die systematisch wordt aangeboden in de school gedurende het onderwijsjaar? Welke gedragsincidenten registreren we in de school/wijk en tot welke acties leidt dit?

Thema: Taakgedrag

Gedrag dat gerelateerd is aan de uitvoering van de taak of opdracht.

Welke methodes worden ingezet?	Welke aspecten worden aangeleerd? *	Hoe meten we of dit effectief was? **

*

Motivatie: wat leerlingen in beweging brengt, tot actie leidt of tot handelen aanzet.

Aandacht richten: in het huidige moment, mindfull zijn.

Executieve functies: respons-inhibitie (nadenken voordat je iets doet. het onderdrukken van het gedrag dat leidt tot problemen), werkgeheugen, volgehouden aandacht, taakinitiatie (op tijd en efficiënt aan een taak beginnen), planning/prioritering, organisatie, timemanagement, doelgericht gedrag, metacognitie (een stapje terug doen om jezelf en de situatie te overzien en te evalueren).

* * *

Hoe meten we de effecten van bovenstaande aspecten?

Het thema gedrag in het onderwijscontinuüm

Een evenwichtige persoonlijke ontwikkeling van leerlingen is voorwaarde om tot leren te komen. Helaas is nog altijd onvoldoende duidelijk of en wanneer handswijzen leerrendement opleveren (werkt deze methodiek in het algemeen, en werkt het ook voor onze leerlingen?)

Daar zullen we als onderwijs, onderzoekend, meer zicht op moeten krijgen in de komende jaren. Op die manier kan het onderwijs, door kennisontwikkeling in de praktijk, de Basisondersteuning Gedrag verder vormgeven.

Bron: Artikel Kader om gedragsproblemen te voorkomen van Mariette Haasen in *Zorg Primair*, de onderwijsinhoudelijke uitgave van CNV Onderwijs